

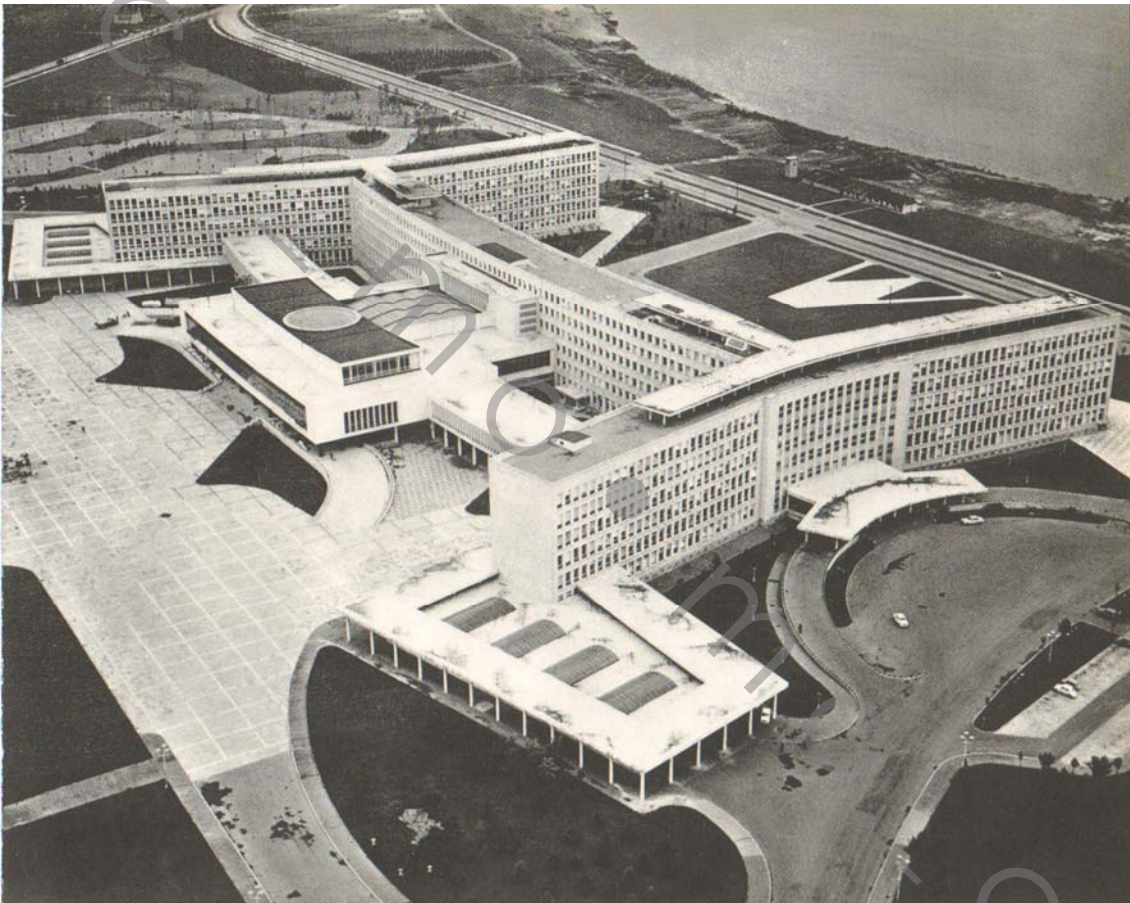
do_s_o_m_o_m_o_србија

међународна радна група за
документацију и заштиту
грађевина, места и целина
модерног покрета

Минимални документациони досије 2003

Саставила: национална радна група Србије

0.1 ФОТОГРАФИЈА ОБЈЕКТА



0.1. **Наслов фотографије**

Палата Савезног извршног већа у Новом Београду

0.2. **Извор**

Нови Београд, (издање Дирекције за изградњу Нови Београд), Београд, 1961.

0.3. **Датум**

1961. година

Шифра у локалној бази података

ADM-RS-011-b-0001

1. ИДЕНТИТЕТ ОБЈЕКТА

- 1.1. **Данашњи назив објекта** 3
Палата „Србија“
- 1.2. **Варијантни или претходни/оригинални назив** 4
Зграда Председништва владе ФНРЈ/ Зграда Савезног извршног већа (СИБ)
- 1.3. **Назив улице и број** 5
Булевар Михаила Пупина 8
- 1.4. **Град** 6
Београд
- 1.5. **Покрајина/општина** 7
Нови Београд
- 1.6. **Поштански број** 8
11070
- 1.7. **Држава** 9
Република Србија (изграђено у ФНРЈ / СФРЈ)
- 1.8. **Позиција у оквиру глобалног позиционог система** 10
44° 49' 11.77" N, 20° 25' 38.10" E
- 1.9. **Класификација/типологија** 11
ADM – административни објекат
- 1.10. **Статус и датуми заштите** 12
Статус културног добра, Одлука, „Сл. гласник РС“ бр. 72/13

2. ИСТОРИЈАТ ОБЈЕКТА

- 2.1. **Оригинални нацрт/намена** 13
Административна зграда Председништва владе ФНРЈ
Истовремено са размишљањима о преласку града на другу обалу реке Саве, 1947. године расписан је конкурс за три репрезентативне грађевине Новог Београда – зграду ЦК КПЈ, хотел и палату Председништва владе ФНРЈ. Јасна опредељеност Новог Београда као управљачког града нове југословенске државе у великој мери је одредила карактер и услове конкурса за идејна решења зграда Централног комитета КПЈ и Председништва владе ФНРЈ. Расписивачи конкурса били су Председништво владе ФНРЈ за објекат највише државне власти и Централни комитет КПЈ за објекат највише партијске институције. Као локација за подизање два најважнија објекта новог града, према директивама министра грађевина ФНРЈ Владе Зечевића, одређен је простор омеђен реком Савом и рукавцем Дунава, у приобалном појасу од 150 до 200 метара ширине. У тренутку расписивања конкурса било је довршено насипање овог дела новобеоградске територије, тако да су се стекли сви услови за почетак градње.

2.2. Датуми: наруџбина/завршетак

Године 1947. расписан је конкурс за три репрезентативне грађевине Новог Београда – палату Председништва владе ФНРЈ, хотел и зграду ЦК КПЈ. Решењем Председништва владе од 23. априла 1947. године формирана је Саветодавна стручно-техничка комисија, која је имала задатак да даје стручна мишљења при доношењу дефинитивних одлука по конкурс за зграду Председништва владе. На конкурс је пристигло укупно 26 радова, у чијој изради је учествовало 89 аутора. Прва награда додељена је Загребачком пројектном бироу у саставу Владимира Поточњака, Златка Нојмана, Антона Урлиха и Драгице Перак. Поред прве, на конкурс су додељене укупно три друге и пет трећих награда, као и четири откупа. Прва фаза радова трајала је само годину дана, јер је изградња 1949. године прекинута. Вишегодишњи прекид радова изазван је друштвено-политичким променама крајем пете деценије и великом економском кризом која их је пратила.

Променом друштвених и економских прилика у земљи, као и изменом управљачког система државе, донета је одлука о обнови радова на објекту којем је промењен и назив у зграду Савезног извршног већа. Првобитни пројекат намењен Председништву владе ФНРЈ, чија је сложена администрација требало да заузме читаву површину објекта, више није био подесан. Промена управљачког система имала је директан утицај на програмски концепт зграде, што је подразумевало да Савезно извршно веће са администрацијом буде смештено у централном делу објекта, а да канцеларије у бочним крилима буду намењене другим самосталним савезним институцијама.

Наставак радова на изградњи палате Савезног извршног већа симболично је означен Одлуком Специјалне савезне комисије из 1954. године, која се односила на промену и прилагођавање оригиналног пројекта зграде новим формалним и естетским захтевима. Уз измене организације унутрашњег простора и урбане диспозиције објекта, најважнији захтев, у складу с новим идеолошким и естетским нормама, односио се на потпуну трансформацију спољашњег изгледа палате. Друга фаза радова трајала је од 1955. до 1961, када је палата свечано отворена поводом оджавања Прве конференције несврстаних земаља у Београду у септембру те године. Током 1961. и 1962. године изведени су завршни радови на унутрашњем уређењу и опремању објекта.

2.3. Пројектанти архитектуре и други пројектанти

Оригинални пројекат, 1947: арх. Владимир Поточњак, арх. Златко Нојман, арх. Антон Урлих, арх. Драгица Перак
Пројекат измена, 1955: арх. Михаило Јанковић и пројектни биро „Стадион“

2.4. Остале особе или догађаји везани за објекат

Јосип Броз Тито (председник СИБ-а), Александар Ранковић (потпредседник СИБ-а), Едвард Кардељ (потпредседник СИБ-а).

2.5. Значајне измене са датумима

1. јануар 1947. су расписани конкурси за зграде Централног комитета КПЈ и Председништво владе ФНРЈ.

11. април 1947. је почела прва фаза изградње зграде Председништва владе.

1949. су прекинута радова на изградњи објекта.

1953. је промењен назив објекта у Савезно извршно веће и донета одлука о измени пројекта.

1954. је почела израда новог пројекта (архитекти Михаило Јанковић), као и почетак друге фазе изградње објекта.

1. септембар 1961. је свечано отворена зграда Савезног извршног већа поводом одржавања Прве конференције несврстаних земаља у Београду.

1962. су завршени радови на уређењу објекта.

2.6. **Данашња намена**

Административна зграда Владе РС (Министарство унутрашњих послова, Министарство за омладину и спорт и др).

18

2.7. **Постојеће стање**

Оригинални изглед објекта из 1962. године у потпуности је очуван. Од изградње до данас објекат се добро одржава, иако на њему није било већих санационих нити рестаураторских радова. Потребно је извршити чишћење фасада и санацију крова и обновити све елементе архитектуре и унутрашњег уређења објекта.

19

3 ОПИС

3.1. **Општи опис**

Према победничком конкурсном пројекту из 1947. године предвиђена је изградња монументалне грађевине са основом у облику слова Н, чија су два конкавно извијена крила повезана попречним трактом. У стилском погледу овако замишљена грађевина представљала је спој између два приступа - модернистичког и монументалног. Према овом пројекту отпочела је изградња 1948. године, али је следеће године била обустављена. До тада је подигнута армиранобетонска скелетна конструкција бочних крила и делимично конструкција средишњег дела грађевине. Након шестогодишњег прекида радова, извођење је настављено према пројекту архитекте Михаила Јанковића. Главне измене спроведене су у циљу повезивања грађевине са њеним непосредним природним и урбаним окружењем, пројектовањем нижег попречног тракта између бочних крила, ослоњеног на колонаду стубова. Реализација Јанковићевог пројекта обухватала је рушење већ изграђеног корпуса централног анекса зграде и изградњу потпуно новог свечаног простора, измену обрада фасадног платна, уређење ентеријера, као и доградњу свих анекса око објекта. Премештањем главног улаза на јужну страну палате, оријентисану према саобраћајници, уместо према реци како је било замишљено првобитним пројектом, остварена је боља повезаност са будућим блоковима централне зоне Новог Београда.

20

Административни део зграде има подрум, приземље, пет спратова и кровну терасу, док је репрезентативни простор анекса подељен на подрум, приземље и спрат. Веза између анекса и бочних крила остварена је мостовима, који се ослањају на колонаду стубова. Уз крила зграде пројектоване су приземне гараже. Кровну конструкцију чини тераса с перголама. Посебна пажња посвећена је богатом програму унутрашњег уређења, који је обухватао декорисање зидних површина сликарством и мозаицима, док су бројне скулптуре и дела ликовне уметности наменски одабране и купљене за свечане просторе и кабинете. Одабиром дела најзначајнијих југословенских уметника и опремањем просторија посебно дизајнираним комадима намештаја, ентеријер је обликован као један од најлепших и најоригиналнијих модерних простора у земљи. У средишњем анексу смештене су свечане просторије: велика сала „Југославија“ и око ње шест свечаних салона посвећених свакој од бивших република.

Репрезентативна фонтана испред главног улаза у палату изведена је истовремено са изградњом објекта и представља део уређења простора, који чине две

парковске целине и широки поплочани плато.

3.2. Конструкција

21

Конструктивни систем грађевине је армиранобетонски скелет, док је фундаирање изведено на шиповима система „франки“. Међуспратне конструкције су такође армиранобетонске, ливене на самој локацији. Све таванице у објекту су спуштене због израде система грејања. У згради је углавном предвиђено централно грејање, а грејна тела смештена су у таваници и на зидовима, осим у репрезентативном делу и кабинетима, где је ваздушно грејање са уређајем за климатизацију.

3.3. Контекст

22

Својом позицијом уз десну обалу реке Дунав и оријентацијом према простору будуће изградње Централне зоне Новог Београда, грађевина је значајно утицала на формирање Новог Београда у целини. Првобитно је зграда била замишљена као саставни део ансамбла јавних грађевина Новог Београда, што је одбачено доношењем Генералног урбанистичког плана Београда 1950. године, којим је одређен слободностојећи карактер објекта у парковском окружењу.

4. ВРЕДНОВАЊЕ

4.1. Техничка вредност

23

Иако конструктивни систем палате Савезног извршног већа није представљао иновативност у техничком погледу, подизање објекта и експерименти којима се морало приступити током ових радова, с обзиром да на том пољу није било сличних претходних искустава, нарочито у области фундаирања објекта, имали су огроман утицај на даљи развој Новог Београда, али и шире југословенске градитељске праксе. Палата Савезног извршног већа, уз зграду Дома синдиката, представља први послератни објект у Југославији у којем је постављен систем панелног грејања просторија и систем за климатизацију. Функционалистички принципи наглашени у конкурсним захтевима подстакли су ауторе да још током пројектовања размишљају о удобности оних који ће у здању свакодневно радити. Једна од погодности у планирању било је увођење најмодернијег термотехничког система и уређаја, са измештањем топлотних извора ван објекта. Примењени панелни системи у комбинацији са ваздушним завесама под прозорима изузетно су остварење у техници грејања и климатизације, на којем су радили најбољи домаћи стручњаци на челу са професором Младеном Поповићем. Обједињени систем грејања и климатизације омогућавао је да грејна тела остану невидљива и као таква дају знатно већу слободу ауторима при решавању уређења ентеријера.

4.2. Друштвена вредност

24

Историја изградње објекта, започета под називом зграда Председништва владе ФНРЈ, а завршеног под именом зграда Савезног извршног већа, показује сву сложеност политичких, историјских, културних и уметничких односа у Југославији у овом раздобљу. Израђен је као први од три репрезентативна објекта на простору новог града, предвиђеног као управно и административно седиште ФНРЈ. Изградња објекта, уз све тешкоће и прекиде радова, означила је успех политичке моћи државе да спроведе један овако комплексан и амбициозан грађевински подухват, чији је један од главних циљева, у светлу одржавања Прве конференције несврстаних земаља, било да се нагласи нова позиција Југославије у међународној политици. У изградњу објекта били су укључене све водеће државне институције и предузећа, као и истакнути појединци. Целокупно извођење радова представља производ домаће грађевинске праксе, док су за уређење објекта кориштени искључиво

домаћи материјали. Овакав приступ значио је укључивање домаће индустрије и производње у један од највећих грађевинских подухвата овог раздобља.

Током своје педесетогодишње историје, зграда је угостила бројне стране државнике, делегације и високе званице и била место одржавања важних политичких и историјских догађаја. Од њеног свечаног отварања до данас била је седиште највиших државних институција, најпре савезног, а потом републичког нивоа. Током деведесетих година двадесетог века, услед распада бивше државе и нестанка њене сложене савезне администрације, канцеларије у згради су остале пусте. Последњих година зграда је поново седиште државне власти и бројних републичких министарстава, а њене свечане сале дневно се користе за пријем страних и домаћих званичника највишег нивоа. Подигнут као објекат највише државне институције, током своје педесетогодишње историје, био је стална позорница највиших политичких и историјских догађаја кроз коју су прошле бројне значајне светске личности и државници. Поред тога, објекат представља сведочанство о важним догађајима и личностима за националну и светску историју. Својим симболичким значењем, као и променама назива, грађевина је обележила период стварања данас препознатљиве слике, како Новог Београда, тако и Београда у целини.

4.3. **Културна и естетска вредност**

25

Естетске и визуелне вредности грађевине истакнуте су положајем објекта у репрезентативној зони Новог Београда на десној обали реке Дунав, као и посебним парковским решењем околине са прилазима, платоима, паркиралиштем, помоћним објектима, гаражама и фонтаном, које омогућују његово несметано сагледавање. Зграда је изграђена у периоду од 1947. до 1962. године. У то време су се одигравале значајне промене дискурса југословенске архитектуре, па тако ова грађевина представља сведочанство промена главног правца модерног покрета у архитектури и урбанизму. Од фазе снажног утицаја соцреалистичких совјетских модела у раним послератним годинама, преко периода стваралачке стагнације, изазване великом економском и политичком кризом током педесетих година, до коначног потпуног заокрета према концепцијама и утицајима западноевропских модела, који је доминирао уметничким стваралаштвом шездесетих година. Посебну урбанистичку вредност објекта представља његово директно кореспондирање са реком Дунав, Великим ратним острвом и Парком пријатељства, чије је уређење историјски, симболично и просторно у директној вези са подизањем објекта.

Репрезентативности спољашњег изгледа објекта одговара модерно и луксузно уређење ентеријера, реализованог такође према пројекту архитекте Јанковића, што овај објекат сврстава међу пионирске примере „тотал дизајна“ у домаћем градитељству. Јединствен уметнички програм уређења ентеријера даје палати карактер својеврсне галерије југословенске уметности двадесетог века и издваја је као објекат изузетних културних, уметничких, занатских и естетских вредности.

4.4. **Историјска вредност**

26

Палата Савезног извршног већа је опште прихваћена као један од најзначајнијих примера југословенске послератне архитектуре. У готово свим важнијим прегледима послератног југословенског архитектонског стваралаштва палати Савезног извршног већа дато је посебно место. Резултати конкурса за зграду Председништва владе ФНРЈ били су детаљно анализирани у бројним југословенским стручним часописима од стране водећих теоретичара архитектуре. Међу стучним прилозима посебно се издваја преглед архитекте Милорада Мацуре објављен у часопису Архитектура из 1947, у којем конкурс означава као „гранични

камен у процесу развоја наше архитектуре“, односно „завршну фазу периода насумичног тражења нових израза“. Реализација објекта током друге фазе била је представљена и у кратком чланку америчког новинара Харисона Солзберија (Harrison Salisbury), који је објављен у Њујорк тајмсу (New York Times) 1957. године. Издвајајући архитектуру Београда, аутор је чланак илустровао фотографијом новог пројекта зграде Савезног извршног већа, као својеврсног симбола раскида са асоцијацијама на монументализам совјетског порекла.

4.5. Генерална оцена

Палата Савезног извршног већа у Новом Београду представља једно од најзначајнијих остварења југословенске послератне архитектуре и јединствен архитектонски подухват у ширим оквирима. Својим симболичким значењем, као и променама назива, грађевина је обележила период стварања данас препознатљиве слике, како Новог Београда, тако и Београда у целини. Посебним архитектонским вредностима представља важан показатељ културних, друштвених и стилских норми, које су означиле прелазно раздобље у југословенској послератној архитектури и тиме је начињен суштински заокрет од архитектуре блиске примерима социјалистичког реализма ка градитељству под утицајем западноевропских модела. Као објекат на којем су доследно спроведени постулати модерне архитектуре, како у спољашњем обликовању, тако и у унутрашњем уређењу, објекат заузима значајно место у стваралачком опусу архитекте Михаила Јанковића, једног од водећих београдских и југословенских стваралаца овог раздобља. Успостављањем квалитетног односа између архитектонског решења објекта и његовог непосредног природног окружења, уређењем простране парковске површине са фонтаном и свечаним прилазом, као и наглашеном урбанистичком локацијом, која је утицала на просторни концепт читавог будућег Новог Београда, објекат поседује изузетне урбанистичке вредности и намеће се као доминантан визуелни мотив и топоним модерног Београда. Јединствен уметнички програм уређења ентеријера даје палати карактер својеврсне галерије југословенске уметности двадесетог века и издваја је као објекат изузетних уметничких, занатских и естетских вредности. Подигнут као објекат највише државне институције, који је током своје педесетогодишње историје био стална позорница највиших политичких и историјских догађаја и кроз који су прошле бројне значајне светске личности и државници, објекат представља сведочанство о важним догађајима и личностима за националну и светску историју.

27

5. ДОКУМЕНТАЦИЈА

5.1. Главне референце

1. Anonim, *Rezultati natječaja za zgrade CK KPJ, Pretsjedništvo vlade FNRJ i reprezentativnog hotela u Beogradu*. Arhitektura, br. 1–2, Zagreb, 1947, стр. 60.
2. Anonim, *Odlomci iz mišljenja savetodavne stručno-tehničke komisije*, Tehnika, br. 6, Beograd, 1947, стр. 141-151.
3. Anonim, *Hotel Beograd*. Arhitektura, br. 3, Zagreb, 1947, стр. 24-25.
4. Благојевић, Љиљана, *Нови Београд: оспорени модернизам*, Београд, 2007.
5. Seissel, Josip, *Konkurs za urbanistički plan Novog Beograda*. Arhitektura, br. 3, Zagreb 1947, стр. 18–22.
6. Vuković, Siniša, *Zgrada Saveznog izvršnog veća na Novom Beogradu*. Arhitektura urbanizam, br. 2, Beograd, 1960, стр. 13–15.
7. V. A., *Povodom izložbe radova za zgradu SIV-a*, Mozaik, br. 5, Beograd, 1961.
8. Seissel, Josip, *Osvrt na protekle arhitektonske natječaje*. Arhitektura, br. 8–10, Zagreb, 1948, стр. 67–69.

28

9. Јанковић, Мика, *Како је пројектована палата СИВ-а на Новом Београду*, Политика, 9. 8. 1975.
10. Kulic, Vladimir, *Shifting otherness(es): Foreign perceptions of architecture in socialist Yugoslavia*, rad u rukopisu prezentovan na 9th International Conference of DOCOMOMO, 26-29. Septembra 2006, Ankara, Turkey, непагирано.
11. М. Ј., *Na konkursu SIV-a nijedna prva nagrada*, Mozaik, br. 4, Beograd, 1961.
12. Macura, Milorad, *Problematika naše arhitekture u svetlu konkursa za zgrade Predsedništva vlade FNRJ*. Arhitektura, br. 3, Zagreb, 1947, стр. 1–16.
13. Marković, Tomislav, *Neimar arhitekta Mihailo Janković*, AU 78–79, Beograd, 1976, стр. 8–9.
14. Мишић, Биљана, *Палата Савезног извршног већа у Новом Београду*, Наслеђе, бр. VIII, Београд 2007, стр. 129-150.
15. Мишић, Биљана, *Палата Савезног извршног већа у Новом Београду. Историја грађења. Од Председништва владе ФНРЈ до Палате „Србија“*, Београд, 2011.
16. *Uslovi konkursa za zgradu Centralnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije i za zgradu Predsedništva vlade Federativne narodne republike Jugoslavije*. Tehnika, 11–12, Beograd, 1946, стр. 339–342.
17. Štraus, Ivan, *Arhitektura Jugoslavije 1945–1995*, Sarajevo, 1990.

5.2. Визуелни материјал у прилогу

29

Прилог 1: Историјске фотографије: Заоставштина архитекте Михаила Јанковића

Прилог 2: Савреме фотографије: Снежана Неговановић, Биљана Мишић

Прилог 3: Планови

- 1) ИАБ, Фонд Општине града Београда, Техничка дирекција, Палата СИВ, блок 27, кутије 1-12.
- 2) АЈ, Фонд 496-ДИТЈ, фасцикла 133
- 3) АЈ, Фонд 130-СИВ, фасцикле 1-107.

5.3. Подносилац извештаја/датум

30

Биљана Мишић, ист. ум. / јун 2012.; допуна: децембар 2015.